

МОСКАЛЕНКО Олена В'ячеславівна, доктор юридичних наук, професор, декан факультету менеджменту, адміністрування та права, Державний біотехнологічний університет, <https://orcid.org/0000-0002-0807-0519>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Москаленко О.В. Міжнародний досвід захисту соціальних прав працівників аграрного сектору: порівняльний аналіз практики ЄС та перспективи для України.

У статті досліджено міжнародний досвід забезпечення та захисту соціальних прав працівників аграрного сектору з метою виявлення ефективних практик, які можуть бути адаптовані до українських реалій. Проведено порівняльний аналіз соціальної політики та систем соціального захисту працівників агросфери у Німеччині, Франції, Польщі та Данії. Встановлено, що ефективний захист працівників можливі за умов комплексного підходу, який включає активну участь держави, профспілок та роботодавців, державне фінансування програм модернізації, професійного навчання та соціального страхування. У дослідженні відзначено особливості соціальних прав працівників аграрного сектору, серед яких сезонність праці, фрагментованість підприємств, фізично важкі умови праці та низький рівень заробітної плати, що ускладнює реалізацію трудових прав і соціальних гарантій. Для України, що перебуває в умовах воєнного стану та реалізує євроінтеграційний курс, адаптація європейського досвіду у сфері аграрної політики та соціального захисту є стратегічно важливим завданням. Розробка ефективної системи державного управління аграрним сектором на засадах соціальної відповідальності, правової рівності та сталого розвитку сприятиме підвищенню соціальної безпеки, забезпеченню гідних умов праці та формуванню дієвої моделі соціального захисту працівників аграрної сфери. Висвітлені проблеми та запропоновані шляхи вдосконалення системи соціального захисту працівників агросфери мають практичне значення для державної політики України та її гармонізації з європейськими стандартами, що є важливим у контексті післявоєнного відновлення та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору.

Ключові слова: аграрний сектор, соціальні права, соціальний захист, європейський досвід, адаптація практик, безпечні умови праці, Європейський Союз, адаптація європейського досвіду.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Аграрний сектор виступає ключовим елементом економічної системи будь-якої держави, адже саме він забезпечує продовольчу безпеку, сприяє збереженню соціальної стабільності на сільських територіях, формує зайнятість у регіонах та стимулює розвиток внутрішніх ринків праці. У контексті сучасних викликів, зростання міжнародної конкуренції та інтеграційних трансформацій питання забезпечення соціальних прав працівників аграрного сектору набуває особливої актуальності. Країни Європейського Союзу мають значний досвід формування комплексних систем соціального захисту, які включають стандартизовані механізми охорони праці, забезпечення трудових прав, соціальне страхування та підтримку зайнятості. Тому, вивчення та аналіз зарубіжного, зокрема європейського досвіду у сфері забезпечення соціальних прав працівників аграрного сектору, дає змогу визначити найбільш ефективні та адаптовані до українських реалій підходи до вдосконалення національної політики соціального захисту аграріїв, створення безпечних і гідних умов праці, а також забезпечення стабільного функціонування аграрного сектору як у період воєнних дій, так і на етапі післявоєнного відновлення держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення та захисту соціальних прав людини завжди викликала значний науковий інтерес як серед вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. У науковому дискурсі значна увага приділяється комплексному дослідженню проблем соціального захисту людини, забезпеченню реалізації її трудових прав, а також аналізу впливу економічних і політичних трансформацій на специфіку здійснення соціальних прав у різних державах. Так, А. В. Олійник розглядає нормативно-правові засади гарантування та захисту соціально-економічних прав людини; Л. С. Негель досліджує світовий досвід становлення та розвитку інституту соціального партнерства й перспективи його адаптації в Україні; Л. Ю. Малога аналізує систему соціального забезпечення у Франції, окреслюючи можливі напрями вдосконалення національного соціального законодавства; В. М. Шаповал присвятив свої наукові пошуки вивченню механізмів захисту соціальних прав у контексті конституційного регулювання Республіки Польща.

Водночас окремі дослідники, зокрема О. М. Москаленко, О. Риковська, О. Фраєр та В. Яровий, зосереджують увагу на аналізі євроінтеграційних викликів і можливих стратегічних рішень, спрямованих на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору, сільських територій та охорони довкілля на прикладі Польщі, Болгарії та Румунії.

Незважаючи на вагомий внесок вітчизняних і зарубіжних учених у дослідження проблематики

забезпечення соціальних прав людини загалом та соціальних прав працівників аграрного сектору зокрема, низка проблемних аспектів залишається недостатньо опрацьованою. Передусім це стосується порівняльного аналізу європейських моделей соціального захисту працівників агросфери, оцінки їх ефективності та можливостей адаптації до українських реалій. Такий підхід набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, коли забезпечення соціальної стабільності в аграрному секторі є важливою передумовою економічної безпеки держави. Розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення системи соціального захисту працівників аграрного сектору є важливим кроком на шляху гармонізації українського законодавства з правом ЄС. Імплементация успішних європейських практик у національну систему соціального захисту сприятиме зміцненню соціальних гарантій працівників, підвищенню рівня їхньої захищеності та формуванню дієвої моделі соціальної політики в умовах післявоєнного відновлення держави.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є проведення порівняльного аналізу механізмів захисту соціальних прав працівників аграрного сектору в країнах ЄС та визначення можливостей їх ефективної адаптації в Україні з метою підвищення рівня соціальної захищеності працівників агросфери в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток аграрної сфери є одним із ключових чинників соціально-економічного зростання держави, а ефективність його функціонування безпосередньо залежить від рівня державного управління, наявності чітких і дієвих механізмів реалізації державної політики, спрямованої на підтримку сільського господарства, а також від створення належних умов для забезпечення прав та соціальних гарантій працівників аграрної сфери. У цьому контексті надзвичайно цінним є досвід Європейського Союзу, який на сучасному етапі розвитку демонструє один із найбільш успішних прикладів економічної, політичної та соціальної інтеграції держав. Європейська модель розвитку аграрного сектору базується на поєднанні ефективної системи управління, чіткої регламентації прав працівників, фінансових стимулів для сільськогосподарських виробників і комплексної соціальної підтримки працівників аграрного сектору.

У країнах Європейського Союзу захист соціальних прав здійснюється на двох взаємопов'язаних рівнях – національному, через конституційні та законодавчі механізми держав-членів, і наднаціональному, у межах правової системи ЄС. Основні права в соціальній сфері та заходи соціального захисту найбільш чітко

висвітлені у Хартії основоположних прав ЄС (2000 р.), яка містить окремий розділ «солідарність», де закріплено права працівників, право на колективні переговори, захист від необґрунтованого звільнення, право на соціальне забезпечення та соціальну допомогу, охорону здоров'я, споживчі права тощо. Хоча сфера компетенції ЄС у соціальних питаннях є обмеженою, Хартія ЄС відображає спільні стандарти, до яких прагнуть європейські держави [1, с. 110].

Досліджуючи захист соціальних прав працівників аграрного сектору, слід зазначити, що вони мають специфічні особливості порівняно із соціальними правами людини загалом. Ці особливості зумовлюються такими факторами як: сезонність праці – значна частина працівників залучена тимчасово, що ускладнює реалізацію прав на стабільну зайнятість та соціальне забезпечення; фрагментованість аграрного сектору – велика кількість малих та середніх фермерських господарств ускладнює контроль за дотриманням трудового законодавства; фізично важкі та небезпечні умови праці – працівники часто піддаються ризикам для здоров'я через використання хімікатів, значне фізичне навантаження та несприятливі природні умови; низький рівень заробітної плати – недостатній рівень оплати праці ускладнює соціальну захищеність працівників аграрного сектору і реалізацію їхніх трудових прав.

Попри специфіку та особливості аграрного виробництва, у країнах Європейського Союзу сформовано розвинену систему соціального захисту працівників аграрної сфери, що реалізується через колективні договори, державні програми підтримки та інші інструменти забезпечення соціальної стабільності. Показовим прикладом є Німеччина, де ефективний соціальний захист працівників агробізнесу забезпечується завдяки розвинутих механізмам соціального партнерства та активній взаємодії профспілок і роботодавців. Загалом, термін «соціальне партнерство» трактується як вид громадських чи соціально-трудова відносин між великими групами і верствами населення, зокрема, між підприємцями (роботодавцями), найманими працівниками та державою. Цілями соціального партнерства в цьому випадку є зниження протиріч між роботодавцями та найманими працівниками на основі соціального співробітництва та інтеграція працюючих в систему ринкової економіки [2, с. 98].

Одним із провідних механізмів реалізації соціального партнерства виступає колективний договір, який є важливим інструментом захисту не тільки трудових, а й соціальних прав працівників аграрного сектору. У більшості країн Європейського Союзу такі договори укладаються між роботодавцями та профспілковими організаціями, встановлюючи стандарти праці, що часто перевищують мінімальні вимоги законодавства. У Німеччині понад 80% працівників агросектору охоплені колективними договорами, які встановлюють мінімальні стандарти оплати, тривалість відпусток та умови праці. Наприклад, у 2023 році мінімальна погодинна оплата праці в аграрному секторі становила 12 євро, що забезпечує гідний рівень життя. Сезонні працівники, значна частина яких є мігрантами, отримують доступ до медичного страхування та пенсійних програм. У 2022 році понад 275 тисяч працівників з інших країн, зокрема Польщі та Румунії, працювали на полях Німеччини, і всі вони були застраховані відповідно до законодавства. У Франції в договорах передбачені компенсації за житло для сезонних робітників та доплати за роботу у важких умовах (наприклад, під час збору винограду). В Італії колективні договори включають забезпечення медичної страховки та додаткових соціальних виплат навіть для неформально зайнятих працівників через аграрні вузачері [3, с. 24].

Ефективні моделі соціального захисту аграріїв діють і в інших державах Європейського Союзу, зокрема у Франції. Французька модель соціального забезпечення

вважається однією з найстаріших і найрозвиненіших у Європі. У Франції соціальні послуги здійснюються за різними напрямками діяльності з метою допомоги адресним групам відповідно до стандартів життя. Надання соціальних послуг здійснюється через комплексну структуру державного забезпечення з великою чисельністю децентралізованих послуг регіональної та окружної влади й соціальних і соціально-медичних установ [4, с. 103].

Франція є одним із провідних прикладів у Європейському Союзі щодо забезпечення соціальних прав працівників аграрного сектору. Послідовна державна політика, активна діяльність профспілок та дотримання міжнародних стандартів сприяють формуванню сприятливого соціально-економічного середовища для працівників аграрної сфери. Франція забезпечує працівників гарантованою мінімальною заробітною платою (SMIC), яка станом на 2024 рік становить 1,747 євро на місяць для повної зайнятості. У секторі сільського господарства ця оплата забезпечується навіть для сезонних працівників, що сприяє соціальній стабільності. Франція має одну з найбільш розвинутих систем страхування. Працівники аграрного сектору, включно з сезонними, мають доступ до цієї системи за умови виконання мінімальних критеріїв зайнятості. Це особливо важливо для працівників у міжсезонний період [5, с. 16].

Окрім цього, уряд Франції значно інвестує у підвищення безпеки праці на фермах, зокрема у 2023 році на модернізацію техніки було виділено понад 500 млн євро, що знижує ризики травмування. Значна частина працівників агросектору – мігранти, яким забезпечуються соціальний захист, медичне страхування та житлові субсидії. Система профспілок активно захищає права працівників: близько 20% аграрних працівників є членами профспілок, а колективні угоди регулюють тривалість робочого дня, оплату понаднормових годин та умови відпусток. Працівники мають доступ до безкоштовної правової допомоги у разі порушень їхніх прав.

У Франції діє спеціальна програма «contrats vendanges» (договори для збору врожаю), яка дозволяє сезонним працівникам працювати з мінімальними бюрократичними перешкодами. Вказана програма спрощує працевлаштування сезонних працівників та забезпечує їхні права, включаючи навчання новітнім агротехнологіям. Так, у 2022 році понад 10 000 працівників пройшли курси з екологічного землеробства. Усі працівники, незалежно від типу контракту, мають медичне страхування; у 2023 році витрати на медичне обслуговування аграрних працівників становили 2,5 млрд євро.

Наступною країною, яка заслуговує на увагу, є Польща – важливий аграрний центр Європи, соціальна політика якої передусім спрямована на інтеграцію європейських стандартів соціального захисту. У статті 67 Конституції Польської Республіки визначено, що «громадянин має право на соціальне забезпечення у випадку непрацездатності внаслідок хвороби або інвалідності, а також у разі досягнення пенсійного віку. Обсяг і форми соціального забезпечення визначаються законом. Громадянин, який залишився без роботи з незалежних від нього обставин і без інших засобів існування, має право на соціальне забезпечення, обсяг і форми якого визначаються законом» [6, с. 30].

З огляду на те, що аграрний сектор Польщі забезпечує значну частину зайнятості, особливо в сільських регіонах, його розвиток розглядається як один із пріоритетних напрямів державної соціально-економічної політики. У цьому контексті держава відіграє ключову роль у гарантуванні та реалізації соціальних прав працівників агробізнесу. Уряд Польщі проводить і донині проводить заходи щодо підвищення обізнаності та розповсюдження знань про ведення сталого сільського господарства, надання фінансових стимулів та заохочень (субсидії, гранти, кредити тощо), забезпечення доступності технічної допомоги та дорадчих послуг для фермерів, створення демонстраційних ферм та пілотних

проектів успішних сталих сільськогосподарських практик, стимулювання ринкового попиту на екологічно чисту сільськогосподарську продукцію (наприклад, екологічне маркування) та ін. [7, с. 21].

Польське законодавство у сфері соціального захисту працівників агробізнесу інтегрує як національні норми, так і європейські стандарти. Держава забезпечує моніторинг дотримання цих норм через органи інспекції праці, зокрема Національну інспекцію праці (Państwowa Inspekcja Pracy), яка щорічно перевіряє сотні аграрних підприємств.

Однією з унікальних особливостей Польщі є Агентство сільськогосподарського страхування (KRUS), яке адмініструє соціальне страхування фермерів та працівників агросектору. Особливостями KRUS є:

– охоплення працівників: у 2023 році понад 1,4 млн осіб були застраховані через KRUS, включаючи фермерів, сезонних працівників і членів їхніх сімей;

– фінансування: KRUS фінансується як із внесків роботодавців та працівників, так і з державного бюджету (до 85% від загальної суми). У 2022 році держава виділила понад 18 млрд злотих на фінансування системи;

– послуги: забезпечення доступу до медичного страхування, пенсії, страхування від нещасних випадків на роботі та допомоги у разі тимчасової непрацездатності [8].

Ця система дозволяє забезпечити працівників агросектору базовими соціальними гарантіями навіть у випадках нестабільного або сезонного характеру зайнятості. Польща активно впроваджує політику мінімальної оплати праці, яка поширюється й на працівників агросектору. У 2023 році мінімальна заробітна плата становила 3,490 злотих (780 євро) на місяць для постійних працівників. Для працівників, які працюють за годинною ставкою – 22,80 злотих (5 євро) за годину.

Сезонні працівники складають значну частину робочої сили у польському агробізнесі, багато з яких приїжджають із сусідніх країн. Для них держава створила спеціальні механізми соціального захисту. У 2021 році Польща спростила процедуру видачі дозволів на сезонну роботу, що дозволило легально працевлаштувати понад 300 тисяч працівників з-за кордону. Це сприяє дотриманню їхніх трудових прав і доступу до соціального страхування. Сезонні працівники мають право на тимчасове медичне страхування через Національний фонд охорони здоров'я (NFZ). У 2022 році понад 150 тисяч сезонних працівників отримали доступ до базових медичних послуг [9, с. 34].

Польща активно використовує фінансову підтримку ЄС для покращення умов праці та соціального захисту працівників аграрного сектору. У рамках Європейського соціального фонду у 2021–2023 роках країна отримала понад 2,5 млрд євро, які спрямовувалися на навчання та перекваліфікацію працівників, модернізацію аграрних підприємств та створення нових робочих місць у сільській місцевості. Так, у 2022 році понад 25 тисяч працівників агросектору пройшли навчання з нових агротехнологій, що підвищило їхню конкурентоспроможність. Загалом, Польща демонструє ефективну модель державного втручання у сферу соціального захисту, яка сприяє зростанню зайнятості, підвищенню рівня життя та забезпеченню соціальної стабільності в аграрному секторі.

Данія є маленькою країною за територією, але великою за впливом на світове сільське господарство. Вона не має безкрай чорноземів, як Україна, чи родючих долин, як Франція. Але саме тут створили

унікальну модель агросектору, яка стала прикладом для багатьох держав: інновації, кооперація, повага до землі та сталий розвиток. Данія демонструє приклад високотехнологічного агробізнесу, де сучасні інновації гармонійно поєднуються із збереженням традицій та повагою до фермера. Державна підтримка аграріїв Данії охоплює широкий спектр заходів – від пільгового кредитування до стимулювання експорту і сприяння «зеленій» трансформації галузі.

Данія є однією з країн Європейського Союзу, яка демонструє високі стандарти соціального захисту працівників. Держава забезпечує суворий контроль за дотриманням контрактних зобов'язань, включаючи мінімальну заробітну плату, години роботи та відпустки. Близько 70% працівників агробізнесу є членами профспілок, які забезпечують захист прав працівників. У разі втрати роботи працівники отримують до 90% від їхньої середньої заробітної плати протягом певного періоду. Щодо охорони праці – держава фінансує програми з підвищення безпеки праці, особливо на фермах і в аграрних підприємствах [10, с. 36].

Окрім цього, Данія активно залучає сезонних працівників у аграрний сектор, забезпечуючи їм доступ до медичного страхування, тимчасового житла, що відповідає санітарним нормам, та інформаційних ресурсів щодо прав і можливостей у країні. Держава фінансує навчальні програми для підвищення кваліфікації працівників агросектору. Данський досвід свідчить, що ефективний соціальний захист працівників можливий за умов тісної взаємодії держави, роботодавців і профспілок.

Досвід Німеччини, Франції, Польщі та Данії демонструє, що ефективний захист соціальних прав працівників аграрного сектору можливий за умов комплексного підходу, який включає державне фінансування, активну роль профспілок, соціальне страхування, підвищення кваліфікації працівників та забезпечення безпечних умов праці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дало змогу встановити, що забезпечення та захист соціальних прав працівників аграрного сектору є одним із ключових напрямів соціально-економічної політики розвинених країн Європейського Союзу. Європейський досвід свідчить, що ефективна система соціального захисту в аграрній сфері формується на засадах поєднання правових, економічних та інституційних механізмів державного регулювання, які ґрунтуються на принципах соціального партнерства, рівності можливостей, безпечних умов праці та належного соціального страхування. Для України, яка перебуває в умовах воєнного стану та реалізує євроінтеграційний курс, стратегічно важливо адаптувати європейський досвід у сфері аграрної політики та захисту соціальних прав працівників з урахуванням національних особливостей аграрного виробництва. Створення ефективної системи державного управління аграрним сектором на засадах соціальної відповідальності, правової рівності та сталого розвитку сприятиме підвищенню соціальної безпеки, створенню гідних умов праці, формуванню ефективної системи соціального страхування та удосконаленню механізмів державного управління у сфері аграрної політики.

У подальших наукових дослідженнях слід зосередитися на поглибленому аналізі механізмів адаптації європейських практик захисту соціальних прав працівників аграрного сектору до умов українських реалій.

Література.

1. Олійник А. В. Нормативно-правові засади забезпечення захисту соціально-економічних прав людини. *Публічне право*. 2020. № 3 (39). С. 104–112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2020-39-11>.
2. Негель Л. С., Макаренко Л. Л. Світовий досвід розвитку соціального партнерства та його формування в Україні. *Стратегічна панорама*. 2004. № 2. С. 96–103.
3. Agricultural data overview for EU countries. European Commission/ Eurostat. 2023. pp. 18–37. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
4. Малюга Л. Ю. Соціальне забезпечення населення у Франції: зміст та шляхи вдосконалення соціального законодавства України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 1(26). С. 100–108. DOI: [https://doi.org/10.32837/ryuv.v0i1\(26\).20](https://doi.org/10.32837/ryuv.v0i1(26).20).

5. Ministère de l'Agriculture et de la Souveraineté Alimentaire. Panorama de l'agriculture française: Rapport annuel. French Ministry of Agriculture and Food Sovereignty. 2023. pp. 10–50. URL: www.agriculture.gouv.fr.
6. Конституція Польської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала) / В.М. Шаповал. Київ: Москаленко О. М. 2018. 84 с. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-95945920/95945920>.
7. Риковська О., Фраєр О., Яровий В. Євроінтеграційні виклики та рішення для сталого аграрного, сільського розвитку й охорони довкілля на прикладі Польщі, Болгарії та Румунії. Київ: ГО "Центр екологічних ініціатив «Екодія», 2023. 55 с. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/evroint-agro-sil'skogo-rozvytku-dovkillya-polsha-bolgaria-rumunia-resume.pdf>.
8. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. 2024. URL: <https://www.gov.pl/web/krus/ukraina>.
9. Ministry of Agriculture and Rural Development of Poland. (2022). Agriculture in Poland: Policy and development. Ministry of Agriculture of Poland, pp. 30–70. URL: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo>.
10. Statistics Denmark. Key agricultural statistics in Denmark. Statistics Denmark. 2022. pp. 22–48. URL: <https://www.dst.dk>.

References.

1. Oliinyk, A. V. (2020). Normatyvno-pravovi zasady zabezpechennia zakhystu sotsialno-ekonomichnykh prav liudyny [Regulatory and legal foundations for ensuring the protection of socio-economic human rights]. *Publichne pravo*, no. 3(39), pp. 104–112. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2020-39-11>.
2. Nehel, L. S., & Makarenko, L. L. (2004). Svitovyi dosvid rozvytku sotsialnoho partnerstva ta yoho formuvannya v Ukraini [World experience in the development of social partnership and its formation in Ukraine]. *Stratichna panorama*, no. 2, pp. 96–103.
3. European Commission/Eurostat. (2023). Agricultural data overview for EU countries, pp. 18–37. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat>.
4. Maliuha, L. Yu. (2019). Sotsialne zabezpechennia naselennia u Frantsii: zmist ta shliakhy vdoskonalennia sotsialnoho zakonodavstva Ukrainy [Social security in France: content and ways to improve Ukraine's social legislation]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*, no. 1(26), pp. 100–108.
5. Ministère de l'Agriculture et de la Souveraineté Alimentaire. (2023). Panorama de l'agriculture française: Rapport annuel, pp. 10–50. French Ministry of Agriculture and Food Sovereignty. Available at: www.agriculture.gouv.fr.
6. Shapoval, V. M. (2018). Konstytutsiia Polskoi Respubliki (z peredmovoio Volodymyra Shapoval) [The Constitution of the Republic of Poland (with a foreword by Volodymyr Shapoval)]. Kyiv: Moskalenko O. M. 84 p. Available at: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-95945920/95945920>.
7. Rykovska, O., Fraier, O., & Yarovi, V. (2023). Yevrointehratsiini vyklyky ta rishennia dla staloho ahrarnoho, sil'skoho rozvytku y okhorony dovkillia na prykladni Polshchi, Bolharii ta Rumunii [EU integration challenges and solutions for sustainable agricultural and rural development and environmental protection based on the examples of Poland, Bulgaria, and Romania]. Kyiv: HO "Tsentr ekolohichnykh initsiatyv 'Ekodiia'". 55 p. Available at: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/evroint-agro-sil'skogo-rozvytku-dovkillya-polsha-bolgaria-rumunia-resume.pdf>.
8. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. (2024). Available at: <https://www.gov.pl/web/krus/ukraina>.
9. Ministry of Agriculture and Rural Development of Poland. (2022). Agriculture in Poland: Policy and development, pp. 30–70. Available at: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo>.
10. Statistics Denmark. (2022). Key agricultural statistics in Denmark, pp. 22–48. Available at: <https://www.dst.dk/>.

Abstract.

Moskalenko O.V. International experience in protecting the social rights of agricultural workers: a comparative analysis of EU practices and prospects for Ukraine.

The article examines international experience in ensuring and protecting the social rights of agricultural workers, to identify effective practices adaptable to Ukrainian realities. A comparative analysis of social policy and social protection systems for agricultural workers in France, Poland, and Denmark was conducted. It was found that adequate protection of workers is possible under a comprehensive approach that includes the active participation of the state, trade unions, and employers, as well as state funding for modernization programs, vocational training, and social insurance. The study highlights the specific features of social rights of agricultural workers, including seasonal work, fragmented enterprises, physically demanding working conditions, and low wages, which complicate the implementation of labor rights and social guarantees. For Ukraine, which is in a state of martial law and pursuing European integration, adapting European experience in agricultural policy and social protection is a strategically important task. The development of an effective system of state management of the farm sector, grounded in social responsibility, legal equality, and sustainable development, will improve social security, ensure decent working conditions, and establish an effective social protection model for agricultural workers. The problems highlighted and the proposed ways to improve the social protection system for agrarian workers are of practical importance for Ukraine's state policy and its harmonization with European standards, which are crucial for post-war recovery and increasing the competitiveness of the agricultural sector.

Keywords: agricultural sector, social rights, social protection, European experience, adaptation of practices, safe working conditions, European Union, adaptation of European experience.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2025 р.

Бібліографічний опис статті:

Москаленко О.В. Міжнародний досвід захисту соціальних прав працівників аграрного сектору: порівняльний аналіз практики ЄС та перспективи для України. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2025. № 5. С. 26–29.

Moskalenko O.V., *International experience in protecting the social rights of agricultural workers: a comparative analysis of EU practices and prospects for Ukraine. Actual problems of innovative economy and law*. 2025. No. 5, pp. 26–29.

УДК 339.924:352(477.83); JEL classification: F55, H77, R58

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-5-6>

ЦІСІНСЬКА Оксана Богданівна, асистент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка», начальник відділу розвитку та промоції управління персоналу, розвитку та промоції Львівської обласної державної адміністрації, член ГО «Асоціація HRD Львова», <https://orcid.org/0009-0007-8796-5655>

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)

Цісінська О. Б. Стратегічні аспекти транскордонного співробітництва органів виконавчої влади в умовах воєнного стану (на прикладі львівської обласної державної адміністрації).

У статті розглядаються стратегічні аспекти транскордонного співробітництва як одного з ключових напрямів діяльності державних органів України в умовах воєнного стану. Аналізується трансформація транскордонної політики з економічного інструменту регіонального розвитку в механізм безпеки, гуманітарної стійкості та міжнародної солідарності. Дослідження базуються на прикладі Львівської обласної державної адміністрації (ЛОДА), яка є провідним координатором міжнародного та міжрегіонального співробітництва на західному кордоні України. У статті розкрито інституційні та правові засади діяльності Департаменту міжнародного співробітництва, досліджено динаміку зовнішніх контактів та окреслено рамки партнерських угод з регіонами Республіки Польща та іншими країнами ЄС. Особливу увагу приділено участі Львівської області в програмах Interreg NEXT 2021–2027, міжнародних проектах технічної допомоги та ініціативах гуманітарної дипломатії, реалізованих у воєнний час. Підкреслюється, що транскордонне співробітництво набуло стратегічного значення в умовах війни: воно сприяє підтримці стабільності прикордонних територій, розвитку критичної інфраструктури, задоволенню гуманітарних потреб та